

DEBRECZENI ELLENŐR.

Politikai, közgazdászati s társadalmi lap.

A DEBRECZENI SZABADELVÉPÁRT KOZLÖNYE.

Megjelen hetenkint ötször, u. m. hétfőn, kedden, szerdán, csütörtökön és szombaton.

Előfizetési feltételek:
 helyben hazhoz horvá vagy vidékre postán küldve:
 Égész évre . . . 10 frt.
 Félévre . . . 5 frt.
 Negyedévre . . . 2 frt 50 kr.
 Egy óra . . . 1 frt.
 Előfizetheti helyben a kiadóhivatalban, a városi könyvnyomdában, (városzház-épület, az udvarban balra) azután Telegdi K. Lajos és ifj. Csáthy Károly könyvkereskedéseiben, vidéken a postahivataloknál.

Hirdetési díj:
 öt hasábos petítor 5 krajczár. Nagyobb terjedelmű s több ízben megjelenő hirdetéseknek leengedés történik. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nyitléri közlemények minden sora 20 kr. A hirdetések a szerkesztői irodában vétetnek fel. Az előfizetési s hirdetésmények a kiadóhivatalba, a lap szellemi részébe tartozó közlemények a szerkesztőségi irodába a városhaza épülete alatt (Rózsater) címzendők.

Debreczen szept. 3.

Lapunk tegnapi számban közöltük a trónbeszédet egész terjedelmében. A legújszerűbb öröm nyilvánulásával üdvözöljük azt.

Elmondunk napunk t. olvasói előtt, hogy mit és mennyit várunk mi legmagasabb nyilvánulástól a jelen országgyűlés teendőinek, s örömmel látjuk, hogy a trónbeszéd a várakozást a legnagyobb mértékben kielégíti.

Nem vagyunk annyira kishitűek, hogy örömlünk a két árnyalatú ellenzék egy huron pendülő gáncoskodása megzavarhatná, sem annyira gyenge felfogásúnak, hogy egyik kormánypárti lapunk apró bakafantokodásai reánk, meggyőződésünkre nyomást gyakorolhatnának, mert a trónbeszéd szövege teljesen elég arra, hogy mintegy magunk előtt képzeljük az országgyűlés munkasorozatának egész körét.

Valóban sok elforgultságot kivánatunk ahoz, hogy a trónbeszéd szinte szövegéből azt olvassuk ki, hogy a kormány előtt „a homály, a kétértelműség politikája lebeg.” Ez állítás képezi az ellenzéki árnyalatok érveinek súlyát. Hanem ezen súly még csak nem is látszólagos, csupán az ellenzéki fekete szemüvegű képzelgés üres phantasiája.

Igaz, a trónbeszéd hangja őszinte. Nem keesgetet kelet dagasztó ígéretekkel, a fényes kilátások csillámzó phrasisai sem találhatók abban, hanem őszintén, egyszerűen van feltárva a helyzet szomorú képe, s ennek nyomása alatt a honfit. kötelekre hivatkozás. Ez az, mi a kormányellenes közönyök telmerész képződését sérti. Ez az, mely legelőbb érdeme ő felsége, s közelebb a szabadelvű párt higgadt kormányának.

Magyarország helyzete nem briliáns. A pénzügyi bukás szédlen állunk, s mégis állami intézményeink reorganizációjának egész légiója várja a parlament megfontolt végzemenyét. Egy egész új világra van szükségünk, hogy el ne vesszünk reményünket, hitünket a legnagyobb magyar jós szavaihoz: „Magyarország nem volt, hanem lesz!” Nem kis dolog ez. Herkulusi munka, melyhez maga Herkules sem foghat minden aggodalom nélkül.

Ez az aggály, ez a jogosult félelem hangja tagadhatlanul érezhető a trónbeszéd sorai között, érezhető kiváltképpen ott, hol a haza polgárainak áldozatkészségét hangsúlyozza a felség előterjesztései. De mindez nem a kormány hibája. Érdeme. Maga után vonta a helyzet nyomását kényszerítésre, az ok magában a tényben. S ezt eltilkolni nem volt szabad, még ha százszor nagyobb lármát ütnek is az ellenzéki kielégíthetlen kívánságok.

Gyökeres reorganizáció s nagyobb áldozatkészség mentheti meg a hazát. Ez van a trónbeszédben kifejezve. Nem igaz, hogy homályba takarja a kormány intencióit, megvilágosítja azokat kellő részletességgel. Az első s utolsó rész, amaz az államháztartás egyensúlyának helyreállítását tévén legelőbbi kérdés, emez a külbéke biztosítását tartalmazva, az előterjesztés egész tartalmának foglalhatja. A többi mind, u. m. megtakarítás, gyökeres, s ezelőz vezető reformálása kormányzati-közgazdászati, igazságszolgáltatási viszonyainknak, a hitelügy javító felkarolása, a

polgárok áldozatkészségének kényszerült igénybevétele, szóval: „a köz élet és kormányzat majd minden ágában mélyen beható törvényhozási intézkedések” — öszszefüggnek az államháztartás egyensúlyának helyreállításával.

Senki sem tagadhatja, hogy ha Magyarország el akarja érni célját: az államhitelezettségét, s a különféle adminisztrációk kifogástalan javítását, legelőszörban óhajtatnia kell a zavartalan működés lehetőségét, a békét. A trónbeszéd utolsó paszszusa. — „a béke a legújabb időkben felmerült események dacára fenn fog tartani” — a belélet felvirágoztathatásának garanciája. S ki ismeri diplomatiánk mai állását, kinek tudomása van a hármis szövetség kétségei kívül helyező biztosításáról, az üdvözölje ő felsége kijelentését s Andrássy gróf diplomatiái magaslátát.

Tehát itt nincs aggodalom. Itt nem létezik a kétértelműségnek, a homálynak még csak árnyéka sem, mint nem létezik a haza beléleteinek átalakítására vonatkozó kijelentésekben.

„Magyarország tekintélye, hitele, és állami létének átalakítása egyaránt parancsolja, hogy „a szükséglet, és fedezet között a súlygyen minél előbb helyreállítsák.” Ez csak érthető! Hogy miként? Ezen mondvá az is. A megtakarítás, reformok és az adóképesség emelése a három mentő triász.

Hogy mennyire terjedjen ezen megtakarítás, hogy mennyire terjedhet? az világos. Fenállanak „a legnagyobb takarékosság jogosult követelményei.” Addig megyünk, a meddig lehet. „Míg az állam feltételei, biztonsága és fejlődése” nem káltyja a költségnyirbálás elibe a „vető”-t. Ez nagyon érthető. Fejezzék ki érthetőbben, a ki tudja. Hogy aztán ezen reductiók nem ketszgethetnek vérmes reményekkel, azért nem okolhatjuk a kormányt. Az addig megy, meddig lehet. Hol már nem lehet, ott a Rubikon.

A reorganizáció a másik tényező. Az erre vonatkozó szándokok felől sem hagy kétségekben a magas trónbeszéd. A közigazgatás különböző ágának öszszhangzatba hozása, az igazságszolgáltatás gyökeres javítása, a közlekedési és közmunka ügy minden irányban rendezése, a vasutálózat kiegészítése, a főrendiház korszerű rendezése, polgári házasság stb. mind benne foglaltatnak azon sorozatban, melyek a kormány reformterveinek öszszegését képezik. Itt említhetjük azon revidiókat, melyeknek keresztülvitele, az 1867. s 1868. években a monarchia két állama között alkotmányos unió létre jött egyezmények felett, szintén ezen parlament munkakörét fogják szaporítani. Ezen reform-terveknek kívül alig tudnánk felsorolni másokat. Ha az ellenzék tudnak, álljanak elő. Így pedig ismerjük el, hogy a trónbeszédnek az államháztartással öszszefüggő belügyi rendezésről adott sorozata kimerítő, s nem kétértelmű, nem homályos, mert felremagyarázhatlanul jelzi azt, a mit a kormány akar.

Az adóképesség s az adók emeléséről beszélni, elismerjük — nem kellemes. Hogy ez szurja ellenzékünk szemét, s meg az öreg „P. N.” is kedélyeskedik, hogy a trónbeszéd hangja itt a legelőbb (holott a mi adófizetési háttérrel hajlamainkkal szemben másképp nem is lehet!) — azon nem esudálkozunk. Mi magunk sem örö-

mest informáljuk ide a közvéleményt, mert hát a tárgy nagyon odiosus. De ha esakugyan érzi a kormány a helyzet pressióját, ha látja, hogy az adóképesség emelése az adófizetés szélesítésére el kerülhetetlen, akkor igenis bele kellett ezt szólni a trónbeszédbe, ne hogy hű reményekkel keesgettsék magukat az optimisták. Kötelező volt ez a kormánynak, saját szándékainak öszszintéségeiről. Kötelessége volt anynyival inkább, mert az adóképesség és az adók emelésével fontos ügyek függenek öszsz, melyek a napi kérdések sorozatában méltán foglalják el az első helyet. Ilyen a vámiügy és a bankügy. Orvendetés jelenleg, mit a trónbeszéd mond e tekintetben. Hogy a kormány tárgyalásokat folytat a vámkérdés revidiója tárgyában — ez meg erősítése eddigi tudomásunknak; hogy a bankügyben „jog és ezelserű megoldásra törekszik” ezen nyilatkozatnak általános elismerés szerint meg van megnyugtató jelentősége. Programm ez a hitel emelésének módjáról, mely öszszekötésben a többi organisáló tervekkel, bizonyára üdvös hatással segítendő elő az adóképesség emelkedését.

Ha tehát mindez világos, — ha a kormány akarja az államháztartás egyensúlyának helyreállítását, ha akarja a közjogi kérdések méltányos felülvizsgálatát, ha akarja a lehető legnagyobb megtakarításokat, ha akarja az államszervezet minden ágában a ezelserű reformálást, ha akarja a hitel, az adóképesség emelését az önálló magyar bank felállításával, — ha mindezen kérdésekre világosan, félreérthetetlenül fejezi ki akaratát, akkor hol van a kétértelműség, az értelemnélküliség politikája? Sehol. Csupán az ellenzéki akadémusoktól huzogató agyak elfogult labirintjában.

Hogy a kormány ezen kijelentésekre általános kifejezéseket használ — az nagyon természetes. A trónbeszéd jellege nem hajszerű menő részletezése a kormány szándékainak, hanem azoknak öszszgezése. Kijeleli az utat, melyen a parlament haladni fog, de egyáltalában nem a legelőbbi részletekig menő program, mely kötelekre menne ellenzékünk kívánsága szerint. A trónbeszéd ilyen természetű, mint azt látjuk Anglia parlament életében, mit egyik ellenzéki lapunk is elismer.

Csudálkozunk, hogy a „P. N.” is némileg parallel halad az ellenzéki lapokkal, s míg sok helyen megelégedését fejezi ki, megakad különben sokszor akadémusoktól szembe az általános kifejezéseken. Annnyival inkább esudáltozatosabb ez, mert a „P. N.” ismeri a kormány részint kész, részint készülőben levő javaslatait, s eljárása csak is a trónbeszédről alkotott fogalomzavarról magyarázható.

Pedig nagyon kár, mert ellenzéki lapjaink ugyancsak kapnak az ily kifejezéseken s egy könnyelműen eldobott nyilatkozatból kész — a politikai tüke. Tapintatlanság ez épen most, midőn a kormány öszszintésége a trónbeszéd szövegében általában dícséretes, s határozottan kifejezett nézetek, szándékok megfelelnek a szabadelvű pártban vetett óriási bizalomnak.

A pártalakulásoknak nincs vége. Ha az alsóházban nem tudott többségre vergődni a Sennyei-párt, megkísérté a főrendiházban, melynek nagyon fájt a feje a trónbeszéd

azon pontjától: „a főrendiház korszerű átalakítása.” Hanem azért a viték nem gyöztek. Hiába volt az értekezés gr. Károlyi György, alig jelentek meg 20-an, míg a szabadelvű párt értekezletén gr. Almásy Györgynél találkoztak vagy 60-an. A házny és jegyzőválasztásnál kitűnt, hogy a szabadelvű párt nagy többséggel rendelkezik, hanem azért mégis tény, hogy a főrendiházban a jobboldali ellenzék megalkult. A horvát képviselők is elfoglalták pártállásukat. Kettő, Mihalovics és Miskalovics a Sennyei-párthoz, a többi a szabadelvű pártához csatlakozott.

Az erdélyi képviselők az erdélyi speciális érdekek tárgyában értekezletet tartottak Tiszta László szállásán, melyben B. Kemény Gábor, Bakcsi Ferenc, Mukray Aladár, Hegedűs Sándor s több erdélyi képviselő vett részt. Elhatározták, hogy ezen értekezletet, mint magán jellegűt, az erdélyi érdekek megvilágosítása céljából fen fogják tartani. Hír szerint a miniszterium közelebb megfogja hallgatni az erdélyi képviselők nézetait az ottani állapotokról.

A kereskedelmi miniszteriumban ma tartatik meg a nagy bizottsági ülés a vámtariffa javaslat tárgyában. Az ülésre a közgazdászati leginkább foglalkozó orsz. képviselők, a közzgazdászai kérdések elnök álló férfiak, valamint a sajtó néhány képviselője hivattak meg. Nem tudjuk, mennyiben igaz azon hír, hogy az eddigi munkálatok az osztrák kormány munkálataival merőben ellentétesek.

15 képviselő választása ellen adott be ezelőző kérvény a képviselőházhoz. Ezek: Bujánovics Sándor Eperjesről, Zichy Nándor gr. Székesfehérvárról, Krajcsik Ferenc Nyitra m. privigyéi kerület, Kúhale József Kézdi-örböl kerület, Kulcsár Lajos Sopron m. nagybaromi kerület, Ráth Károly Pápa, Kiszeléy Árpád liptó-szenmiklósi kerület, Vojnics Jakab Bács m. kerapajai kerület, Pör Antal Esztergom városi, Függő Károly Keszthely, Antal Gyula Siklós, Szilágyi István Máramaros m. ökörmezői kerület, Hedry Ernő Birta város, Szongoth Jakab Tasnád és Pap Sándor Somkötől. Hát a böszörményi választás ellen adott be az a sokat emlegetett kérvény? Ugy látszik, hogy csak szűz alatt kiabálnak azok az atyafiak.

AZ ORSZÁGHÁZBÓL.

Lapunk legközelebbi számában közöltük az aug. 31-iki alsóházi ülés folyamát, most a szeptember 1-jén tartott gyűlésen történetet regisztrálunk röviden. Igen fontos mozzanat volt a gyűlés kezdetén nagy hazánkba Deák Ferencnek levele, melyben képviselői mandátumáról lemond. A levertség könnyen észlelhető volt, s sakis Deák F. azon legközelebbi kijelentése izte el a fellegelt a képviselők homlokáról, hogyha újra megválasztatik, kész elfogadni mandátumát. Elnök bejelenti, hogy hány képviselő ellen adott be kérvény, aztán elhatározták, hogy d. u. 4 órakor gyűlés tartatik az osztályokba kisorsolás végett, mit terszűke miatt holaipi szünetünkben közlendő eredmény meg is történt. Az osztályok tegnap 10 órakor kezdtek meg működésüket.

Sokkal érdekesebb volt a főrendiház ülése, mely nem folyt le ilyen simán s a főrendi hűzev hullámokat vert. Cziráky János gróf ur gyakorolta magát a szörszálhasogatás dícsőseges mesterségében, s már a gyűlés kezdetén halálra ijesztette a fiatal jegyzőt (Szentiványt) a jegyzőkönyvre tett megjegyzésével.

A házny s jegyzők választása következő eredménytel történt meg: háznygyá lett egyhangú elválasztással gr. Szapáry Antal, s így benne a fészkelődő Sennyesta trupp is megnyugodott: jegyzőkkel választattak Pallavicini Ede ögróf 108, Vay Béla báró 100, Kiss Miklós 100, Bánffy Dező báró 87, Zichy Ferraris Victor gr. 86, Battányi Ferencz gr. 83, Podmaniczky Géza b.

más ipar művelésére: követezképpen több volt a kényelem, s a kiknek nagy volt a bőségük azok siettek megszabadulni attól, mire nekik nem volt szükségük; azaz a növekvő bőség növekvő keresletet okozott. Így tehát a serfözök és minden más czikk készítői meggyőződtek, hogy mentül gazdagabbak szomszédaik, annál nagyobb szükségük van árukra s annál gyakrabban történtek a cserék.

Néhány év telt el s a kis gyarmat nagy előmenetelenek tett nemcsak gazdagság és ügyességben, hanem száma néve is. Sok gyermek született a hajótörés óta, s gyorsan fejlődött. — Tíz évvel a hajótörés után — ámbár két társukat elrablá a halál — a gyarmatosok száma 23-ról 50-re növekedett, könnyen átlátható tehát, hogy tiz év múlva napoként kétszer anynyi étel kellett körül-belül a társaságnak, mint közvetlen a hajótörés után. Az igaz, hogy az élelmi szerek sokkal könnyebben szereztek, mint ez előtt. — Ha több száj volt, több kéz is volt; s azóta a legjobb és legelőbb szerszám munkálkodási módokat találták fel.

Mindazáltal a sok száj következménye az élelem megszerzésére. Eleinte például az ügyes halász, csakis azon helyekre ment, a hol a hal

69 szavazattal. Tehát a szabadelvű párt diadala teljes.

A házny s jegyzők köszönetnyilvánításuk után, Vay Miklós b. indítványára egy 21 tagú bizottság küldték ki, a trónbeszéd érdemleges tárgyalására. Ezután következett a legelőbbi rész, a vita, melyet V. e. s J. József báró ur, fumei kormányzó-aspiráns provokált, a főrendiház névsorának oly módú felolvasása ellen, hogy abban a miniszterek a zászlós urakat megelőzik. Tiszta Kálmán, belügyminiszter higgadtan, nyomós érvekkel felelt neki, mely a főrendiház nagy részének helyeslésével találkozott. Hanem hát Cziráky tárnok-mester ur nagyon benne volt a beszélgetésében, s még okoskodott egy kicsit, mire vérszemét kapott S. e. h. Antal gr. is, míg a ház napi rendre tért.

Ezután a különféle bizottságokra történő szavazás, az alkotmányos sport feloszlik.

KELETI DOLGOK.

Dacára a szláv forrásból jött áhíreknek, melyek a fölkelők hadierőjét s az általuk kivívott előnyöket óriási mértékben túntették fel, ma már ott áll a dolog hogy az egész csapatok egyetlen kardcsapás nélkül foglalták el a fölkelők több igen fontos posztját, sőt maga Trebinje is hatalmukba jutott, mit már a fölkelők is elismertek. Közül Trebinjéhez a Duzs kolostor szintén a törökök birtokába került, s most a lázadók azt hiesztelik, hogy e vesztegeket csakis néhány főnök árulása okozta. E harcokról a következő részletek jettek tudomásul. Dazeben a fölkelőknek azon szerencsésül helyezték volt, hogy a török által két tiz közé kellett szorítottatni, mert Dazs kolostor a Trebinje s Lubinye, G. s adina és Planina felől előnyomuló csapatok közt fekszik. A támadás mult hó 30-án délután két órakor vette kezdetét. Két-három tabor törökhonvén s 1200 rendes katona három üteggel megjutott Duzet Ljubibratesz főparancsnok távol volt s Luka Pelkovic trebinjei lakos vette át a vezítést. Elhatározták, hogy az erős kolostort harez nélkül hagyják el. A lázadók kis csoportokban alsóbb tisztek vezetésére alatt a helysége nagyobb részt az osztrák határok felé vonultak vissza. Rövid távú társ a török előcsapat megszállotta a lázadók főhadiszállását Duret. A kolostorból való kivonulás a legnagyobb sietéssel történt, úgy hogy a lázadók nem volt idejük fegyvereiket magokkal vinni.

Hanem a mozgalom központja Cetinijében és Belgrádban van. A két fejedelemség népei határozottan harcot kívánnak, s kormányuk csak a legnagyobb erőfeszítésekkel maradhatnak a külföldi hatalmak által ajánlott semlegesség mellett.

FŐVÁROSI HIREK.

József főherceg kis körutat szándékoz tenni, a honvédség felett szemlét tartandó. — A budai vízkárosultak javára közelebb jótékony ezüld előadás tartatott a berlini színházban, melynek eredménye 1010 bírd, márká volt. — Gálóczy Károly tagnap Pest-megye monographiájának egyes részleteiről a megyeházánál felolvasást tartott. — A nemzeti színház drámaíró-bizottsága a „Hottentotok” című dráma előadásra nem ajánlotta. — Közelebb a szab. gózhály-társaság kikötőjénél egy tisztességesen öltözött hölgyet egyszerre csak az elmeborodottság jelei leptek meg, kiabált, lármázott s a vizbe akarta magát öm. Körházba szállított. — A budai nyári színházban a „Bém apó” előadása alkalmával egy disztót egy elszájtott mozsár megsejtett: azonnal gyökylekészt alá vétettek. — Az illói-unió egy istálló kigyúlt s a legelőbbi helyen levő is odaveszt. — Aron hír, hogy Giergl István kártyagyáros Erny meggyilkolásának gyanúja alapján elfogott volna, minden alapot nélkülöz.

VIDÉKI HIREK.

Szegeden is alakult gyalogló-társulat mely Szegedről Pálicsra tervez gyalogversenyt. — Tornaajtól Pelsüic Cserninszky nevű bőségben volt; s ezekből kedvező időjárás alkalmával néhány óra alatt annyit foghatott, a mennyi az egész sziget lakosságának elég volt. De most ezen öblök nem voltak oly jó halászó helyek, mint előbb; a halak onnan már nagyon kipusztultak; s ha több halra volt szükség, akkor vagy több ideig kellett e megszokott és kedvelt öblökben halászni, vagy pedig hosszú s talán veszélyes utakat tenni távol es halászó helyekre, a hol a halász fáradsága jobban megtalmoztatott, mint a régi. Könnyen kimeríthető öblökben. A hosszú kivándorlásokra haza hozott halak a nagy munka és veszélyek árnyában cseréltek ki más árukkal. Például az asztalnak 10 év után nagyobb mennyiséget kellett adni készítmények egy hal ételét, mint midőn mesterséget megkezdte; mert a halászat nehézsége és veszélye növekedett, ellenben az asztal munkája nem volt veszélyes, s munkája megkönnyebbült, különféle feltalálások és jobb szerszámok által.

(Folyt. köv.)

A „Debreczeni Ellenőr” tárcája.

NÉPSZERŰ NEMZETGAZDÁSZATI TANULMÁNYOK.

(Angolból.)
 Fordította ifj. Molnar György.

II. FEJEZET. A hajótörést szenvedett utasok.

(Folyt.)

Hígyjük el, nem lesz nehéz új kereset módot föltalálni; egy banán-háncs sejtéből ruhát készíteni sok türelmes munkát fog igényelni, s minden erőt, mely másutt nélkülözhető, leg-haszonsabb lesz majd szövére fordítani, s mindenekelőtt a szövésnél használandó gépezetet öszszállítani.

Midőn a kapitány befejezte, a gabona-termelők még mindig igen szomorú pillantásokat váltottak. Az, hogy jelen termésük elveszett, bizonyos volt, a serfözésre vonatkozó tervek pedig még csak felleg-várak valának. Nem so-

